

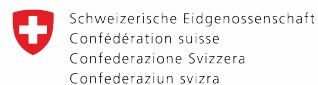

© К.Баттулга

ЧИНГЭЛТЭЙ ДҮҮРЭГ

**“Хүн ам зүй, шилжилт хөдөлгөөн ба хэрэгцээ шаардлага”
Түргэвчилсэн судалгаа**

**2022 оны 9 дүгээр сараас 2023 оны 2 дугаар сар
(Гуравдугаар ээлжийн тоон мэдээлэл нэгтгэл)**

**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC
Швейцарын хөгжлийн агентлаг**

АГУУЛГА

Удиртгал ба аргачлал.....	1
1. Мэдээллийн дүн шинжилгээ – Чингэлтэй дүүрэг.....	4
1.1 Хүн амын суурь тоон үзүүлэлт ба хүн ам зүйн тойм.....	4
1.2 Бүртгэл.....	5
1.3 Ирсэн иргэд.....	6
1.4 Явсан иргэд.....	8
1.5 Хөдөлмөр эрхлэлт.....	10
1.6 Санхүүгийн нөхцөл байдал.....	10
1.7 Шилжилт хөдөлгөөнтэй холбоотой тулгамдаж буй асуудлууд.....	11
1.8 Үйлчилгээний хүртээмж ба дэд бүтэц.....	12
Дүгнэлт.....	13

УДИРТГАЛ БА АРГАЧЛАЛ

УДИРТГАЛ

Энэхүү дүүргийн хэмжээний тайлан нь Чингэлтэй дүүргийн хүн ам зүй, шилжилт хөдөлгөөн ба хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлоход чиглэсэн үндсэн сэдвүүдийн хүрээнд 2022 оны 9 дүгээр сараас 2023 оны 2 дугаар сарын тойм мэдээллийг харуулсан болно. Уг судалгаа нь Монгол дахь ОУШХБ-аас Улаанбаатар хотод хийсэн хөдөлгөөнийг тандах ДТМ судалгааны аргачлалын гурав дахь удаагийн тоон мэдээлэл нэгтгэлийн үе шат юм.

Нэгдүгээр шатны тоон мэдээлэл нэгтгэлийн адил энэхүү судалгаагаар Чингэлтэй дүүргийн хэмжээнд хүн амын бодит тоон мэдээлэл, суурь тоон үзүүлэлт, шилжин ирэгсэд ба явагсад (шилжилт хөдөлгөөн), хөдөлмөр эрхлэлт, санхүүгийн нөхцөл байдал, шилжилт хөдөлгөөнтэй холбоотой тулгамдаж буй асуудлууд, үйлчилгээний хүртээмж болон дэд бүтэц гэсэн найман үндсэн сэдвийг авч үзсэн болно. Тоон мэдээллийг Чингэлтэй дүүргийн хамгийн жижиг засаг захиргааны нэгж болох хэсгийн¹ нутаг дэвсгэрийн нөхцөл байдал, мэдээлэл нэгтгэгчийн мэдлэгийн нөөц бололцоо, мэдээллийн нээлттэй байдлаас хамааран хэсгийн ахлагч нараар тандалт судалгаа, ярилцлага хийх замаар нэгтгэсэн болно.

Олон улсын шилжилт хөдөлгөөний байгууллага (ОУШХБ)-ын өмнөх судалгаануудаас харахад газрын доройтол, уур амьсгалын өөрчлөлт зэрэг хүчин зүйлс Монгол Улсын уламжлалт амьдралын хэв маягийг өөрчилж байгааг бидний хийсэн өмнөх судалгаанууд тогтоосоор байна. Ган, зудын² давтамж нэмэгдэж, ажлын байр цөөн, амьдрах орчин нөхцөл хангалтгүй, хөдөөгийн хүн амын мал аж ахуйгаас хараат байдал зэрэг нь суурин газар болон бусад аймаг³ орон нутаг руу чиглэсэн шилжилт хөдөлгөөнийг нэмэгдүүлэх хүчин зүйл болсоор байна.

Тэдгээр шилжих хөдөлгөөний үндсэн шинж чанарыг ойлгоход Монгол Улсын хэмжээнд өөр өөр

байршилд ажиллаж амьдарч, шилжилт хөдөлгөөнд оролцож буй хүн амын бодит тоон мэдээлэл шаардагдах бөгөөд мэдээллийн зөрүүтэй байдал үндсэн шинж чанарыг ойлгоход саад болж байна. Энэхүү судалгаа нь Чингэлтэй дүүргийн хүн ам, шилжилт хөдөлгөөний бодит мэдээллийг олж авах замаар энэ хоёр мэдээлэл хоорондын зөрүүг арилгаж дотоодын шилжилт хөдөлгөөний талаарх бодлого, үйл ажиллагааг бодит мэдээллээр хангах, мэдээллийн баазыг нэмэгдүүлэх зорилготой.

СУДАЛГААНЫ АРГАЧЛАЛ

Энэхүү тайланд Монгол Улс дахь ОУШХБ-ын Шилжилт хөдөлгөөнийг тандах матриц (ДТМ)-ийн аргыг үндэслэн боловсруулсан хөдөлгөөнийг тандах (МТ) дэд аргачлалыг ашигласан болно.

Судалгаанд Чингэлтэй дүүргийн хамгийн жижиг засаг захиргааны нэгж болох хэсгийн түвшинд хэсгийн ахлагч нараар дамжуулан тоон мэдээллийг нэгтгэсэн. Хэсгийн ахлагч нар өөрийн нутаг дэвсгэрийн иргэдтэй ярилцах, ажиглалт хийх, өөрсдийн бусад нөөц бололцоог ашиглах болон харилцаа холбооны хэрэгслүүдийг ашиглан тоон мэдээллийг нягтлах, баталгаажуулах ажлыг хийсэн. Хэсгийн ахлагч нарыг судалгааны агуулга тус бүрээр нь ялган эрэмбэлсэн найман үндсэн сэдвийг багтаасан судалгааны агуулгыг/хэрэгслийг нөхөхийг хүссэн юм. Тэд Кобо программ хангамжаар дамжуулан тоон ажиглалт, баталгаажуулалт хийгдсэн мэдээллийг гар утас эсвэл таблет ашиглан цахим системд нөхөж илгээсэн. Мэдээллийг зөв, чанартай нэгтгэхийн тулд судалгааг хэрэгжүүлэхээс өмнө хэсгийн ахлагч нарыг судалгааны асуулгын дэлгэрэнгүйг ойлгох, тандалт судалгааг хийх арга аргачлалыг багтаасан сургалтад хамруулсан. Түүнчлэн ДТМ судалгааг хариуцсан ажилтнууд мэдээлэл нэгтгэх явцад үүссэн аливаа асуулт, асуудалд цаг тухайд нь хариу өгч бэлэн байдалд ажилласан юм.

¹ Хэсэг гэдэг нь Улаанбаатар хотын нутаг дэвсгэрийн хамгийн жижиг засаг захиргааны нэгж юм.

² Зуд гэдэг нь зуны дэлгэр цагт бороо хур дутмаг, тариа ногоо ургац муутай гандуу байсантай холбогдуулан өвөл өвс тэжээл дутагдах, мал идэх өвсгүй болж өвөлжилт хүндрэхийг хэлнэ.

³ Аймаг нь Монгол Улсын хөдөө орон нутгийн засаг захиргааны анхдагч нэгж хэлнэ.

Өгөгдлийг системд нэгтгэх үйл явц албан ёсоор хаагдамагц ДТМ-ийн судалгааны баг бүрэлдэхүүн тоон мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийх ажлыг эхлүүлсэн бөгөөд гарч болзошгүй алдаа, тоон мэдээллийн зөрүү, давхардал зэргийг илрүүлэхийн тулд өгөгдлийн хяналтын шатанд чанарын баталгаажуулалтын шалгалтыг сонгогдсон дүүргүүд дээр хийсэн. Энэхүү тайланд тусгагдсан аливаа үр дүнг хэсгийн түвшинд нягтлан харах боломжтой гэдгийг дурдах нь зүйтэй юм.

ХЯЗГААРЛАГДМАЛ БАЙДАЛ

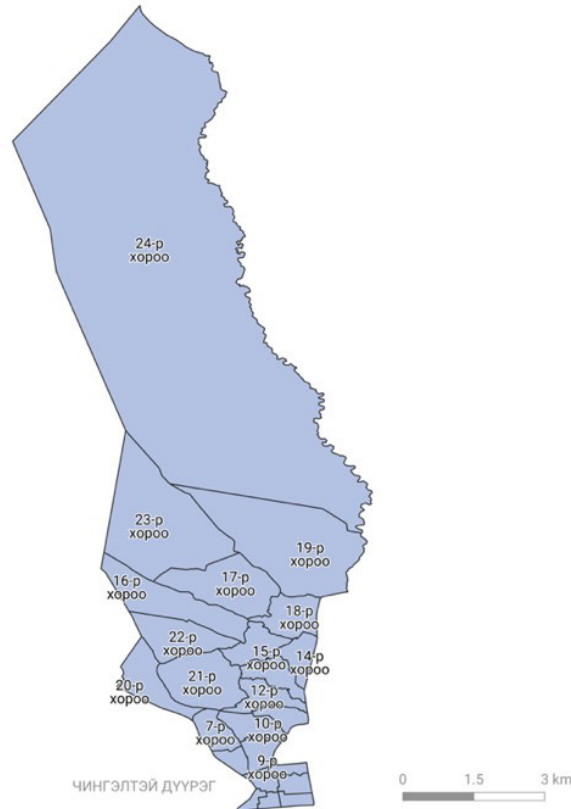
Энэхүү судалгаанд ашигласан аргачлал нь үндсэн мэдээлэгч нараас өгсөн мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийж байгаа төдийгүй бусад эх сурвалжтай гурвалсан өгөгдлийн санг бий болгох үндсэн зорилготой юм.

Нэгтгэсэн өгөгдөл нь үндсэн мэдээлэгч нарын мэдлэгт тулгуурласан ажиглалт, тооцоолол, төсөөллийг илэрхийлдгээрээ ялгаатай юм. Тиймээс өгөгдлийн найдвартай байдал нь ажиглалт, тандалт судалгааг хийж буй нэгжийн хэмжээ (жишээ нь, хэсгийн хэмжээ, хүн ам), хэсгийн ахлагчийн иргэдтэй хэр ойр холбоотой, ажиглалт, тоон мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийх чадвар, мэдлэг гэх мэт хүчин зүйлсээс хамаарч ялгаатай байх магадлалтай тул өгөгдлийн гадаад болон дотоод мэдээллийн хүчин төгөлдөр байдал хязгаарлагдмал юм.

Нэмж дурдахад, тоон мэдээллийн үр дүнгийн гурвалжинд тусгасан үнэлгээ нь тухайн ажиглалт хийсэн байршилд зөвхөн нэг гол мэдээлэгчээс авсан мэдээллээр хязгаарлагдсан болно.

ГАЗАР ЗҮЙН ХАМРАХ ХҮРЭЭ

Газрын зураг 1. Чингэлтэй дүүргийн газрын зураг (хороогоор⁴)

⁴ Хороо гэдэг нь Улаанбаатар хотын засаг захиргааны нэгж юм.

Хүснэгт 1. Тоон мэдээлэл нэгтгэх үеийн Чингэлтэй дүүргийн хүн ам

Дүүрэг	Хэсгийн тоо	Хүн амын тоо (бүртгэлгүй түр оршин суугчдын мэдээллийг багтаасан)
Чингэлтэй	212	146,747
Нийт	212	146,747

НЭР ТОМЬЁОНЫ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Хүн амын суурь тоон үзүүлэлт: Гарал үүсэл, бичиг баримтын байдал, хууль эрх зүйн нөхцөл байдал, бүртгэл, нас, хүйс, нийгэм-хүн ам зүйн бусад шинж чанараас үл хамааран үнэлгээ хийх үед тухайн байршилд байгаа бүх оршин суугч.

Өрх: Нэг дээвэр дор амьдардаг, зардал болон хоол хүнсээ хуваалцдаг бүлэг хүмүүс

Ирсэн иргэд: Улаанбаатар хот дотор эсвэл хотын гаднаас ирсэн эсэхээс үл хамааран хамгийн багадаа дөрвөн долоо хоног болон түүнээс дээш хугацаагаар оршин суух зорилготой хотын ямар нэг байршилд ирсэн хүмүүс (шилжилт хөдөлгөөн, түр оршин суух бүртгэл зэргийг хийлгэсэн эсэхээс үл хамаарна).

Явсан иргэд: Улаанбаатар хот дотор эсвэл хотын гадагшаа явсан эсэхээс үл хамааран хамгийн багадаа

дөрвөн долоо хоногийн туршид буцах бодолгүй, аль нэг байршилд явсан хүмүүс (шилжилт хөдөлгөөн, түр оршин суух бүртгэл зэргийг хийлгэсэн эсэхээс үл хамаарна).

Мэдээлэгч: Мэдээллийн эх сурвалж бөгөөд энэ судалгаанд Улаанбаатар хотын нийт хэсгийн ахлагч нарыг хэлнэ.

Мэдээлэл нэгтгэгч: Мэдээлэл нэгтгэж буй хүн. Энэхүү үнэлгээнд үндсэн мэдээлэгч нар мэдээлэл нэгтгэсэн тул эдгээр хоёр нэр томьёо давхцана.

Гэр хороолол болон орон сууц зонхилсон хэсэг: Засаг захиргааны хамгийн жижиг хэсэгт улсаас халаалт, цэвэр усаар хангагдсан орон сууц, зөөврийн усаар хэрэгцээгээ хангадаг, мод, нүүрс түлж гэрээ дулаацуулдаг гэр хороолол зэрэгцэн оршдог хэсгийг хэлнэ.

1. МЭДЭЭЛЛИЙН ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ – ЧИНГЭЛТЭЙ ДҮҮРЭГ

1.1 ХҮН АМЫН СУУРЬ ТООН ҮЗҮҮЛЭЛТ БА ХҮН АМ ЗҮЙН ТОЙМ

38,855
Өрх

146,747
Хувь хүн

52%
Эмэгтэй

33%
Хүүхэд

3,233
Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд

1,049
Асран хамгаалагчгүй ахмад настан

791
Жирэмсэн эмэгтэй

1,750
Эцэг, эхийнхээ аль нэгээс тусгаарлагдсан хүүхэд

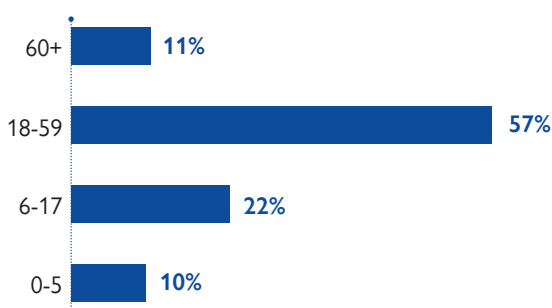

1,950
Өрх толгойлсон эцэг, эхтэй өрх

6,262
60 ба түүнээс дээш насны өрхийн тэргүүлэгчтэй өрх

График 1. Хүн ам зүй (эзлэх хувь)

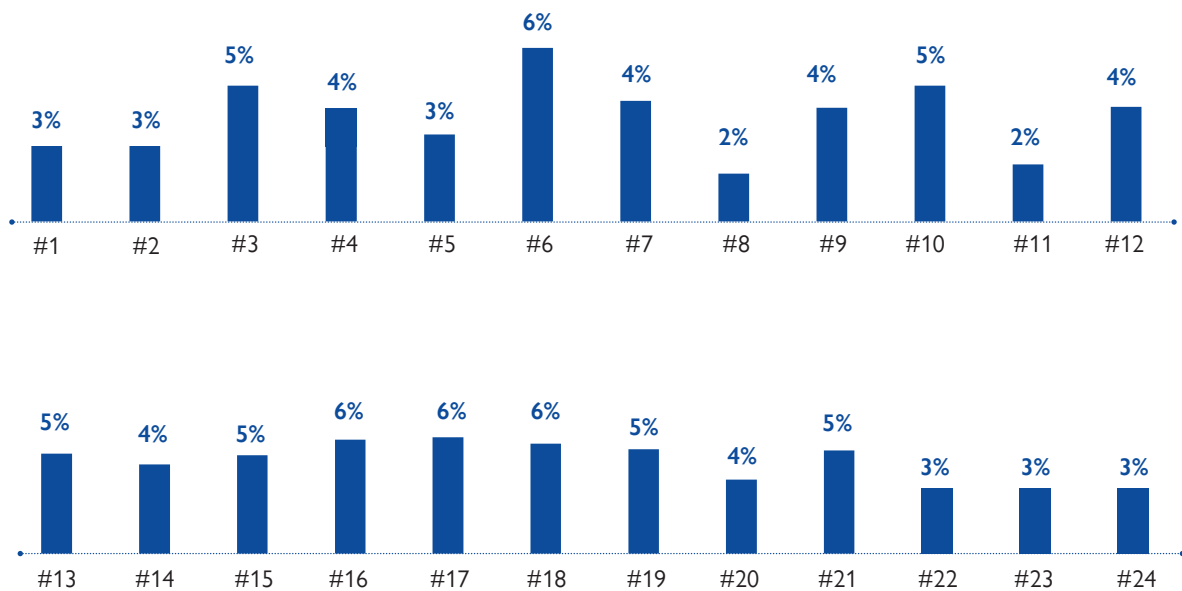
Үнэлгээ хийх үед (2022 оны 9-р сараас 2023 оны 2-р сар) Чингэлтэй дүүрэгт 146,747 иргэн буюу 38,855 өрх бүртгэгдсэн нь Улаанбаатар хотын хүн амын 9 хувийг эзэлж байна. Дүүргийн хүн амын 52 хувь нь эмэгтэй байна. 32 хувь нь насанд хүрээгүй хүүхэд байгаа нь өндөр үзүүлэлт бөгөөд үүний 13 хувийг 0-5 нас, 22 хувийг 6-17 насны хүүхдүүд эзэлж байна. Хүн амын 57 хувийг 18-59 насны насанд хүрэгчид, 11 хувийг 60 болон түүнээс дээш насны ахмад настан эзэлж байна.

Чингэлтэй дүүрэгт нийтдээ 3,233 хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн (дүүргийн хүн амын 2 хувь), 791 эмэгтэй жирэмсэн (эмэгтэйчүүдийн 1 хувь), 1,049 асран хамгаалагчгүй ахмад настан (60 болон түүнээс дээш настай өндөр настны 7 хувь), 1,750 эцэг, эхийнхээ аль нэгээс эсвэл аль алинаас тусгаарлагдсан хүүхэд (18-аас доош насны хүүхдүүдийн 4 хувь) судалгаа хийсэн хугацаанд бүртгэгдсэн байна.

Түүнчлэн 1,950 өрх толгойлсон эцэг, эхтэй өрх, 60 ба түүнээс дээш насны өрхийн тэргүүлэгчтэй⁵ 6,262 өрх байгаа нь тус дүүргийн нийт өрхийн 5 хувь болон 16 хувийг тус тус эзэлж байна.

Чингэлтэй дүүрэг нь нийт 24 хороо, 212 хэсэгтэй. 6, 17, 16 болон 18 дугаар хороод хамгийн их хүн амтай буюу тус дүүргийн хүн амын 5 хувийг эзэлж байна.

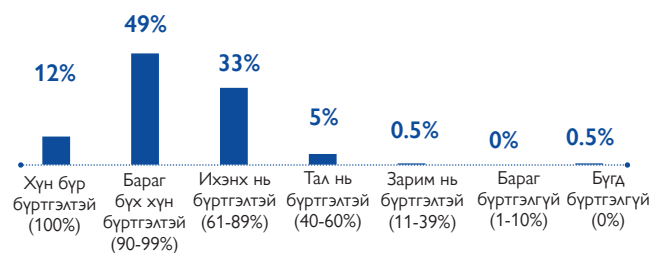
График 2. Хүн ам хороогоор (эзлэх хувь)

1.2 БҮРТГЭЛ

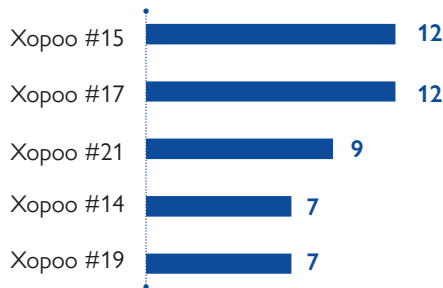
Судалгааг нэгтгэсэн хугацаанд нийт хэсгүүдийн 61 хувь нь иргэдийн 90 гаруй хувь нь оршин суугчийн бүртгэлтэй (шилжилт хөдөлгөөний бичиг баримтын зөрчилгүй) гэсэн тооцоо гаргасан ба үүний 12 хувь (26 хэсэгт) нь 100 хувь бүртгэлтэй байна. Түүнчлэн хэсгүүдийн 33 хувь нь дийлэнх иргэд нь бүртгэлтэй (иргэдийн 61-89 хувь), 5 хувь нь тал нь бүртгэлтэй (иргэдийн 40-60 хувь) гэсэн бол үлдсэн хэсгийн ердөө 1 хувь нь иргэдийн 40-с доош хувь бүртгүүлсэн гэж мэдээлжээ.

График 3. Оршин суух бүртгэл (хэсэгт эзлэх хувь)

⁵ Өрхийн тэргүүн нь 60 ба түүнээс дээш насны хүнтэй өрх

График 4. Оршин суух бүртгэл 90-с дээш хувь хийгдсэн хороод (нийт хэсэг)

Иргэд өөрсдийгөө тухайн хэсэгт түр зуур оршин сууж байгаа гэж үзэн өөрийн оршин суугаа газартаа бүртгүүлэхгүй байгаа нь бүртгэлгүй байх үндсэн шалтгаан болж байна гэж тус дүүрэг дэх бүх хэсгийн 24 хувь мэдээлсэн. Энэ үзэгдэл ялангуяа 15-р хороо (12 хэсгийн мэдээлснээр) болон 18-р хороонд (10 хэсгийн мэдээлснээр) зонхилон тохиолдсон

Хүснэгт 2. Оршин суух бүртгэл 10-с доош хувь хийгдсэн хороод (нийт хэсэг)

15-р хороо	18-р хороо
12 хэсэг	10 хэсэг

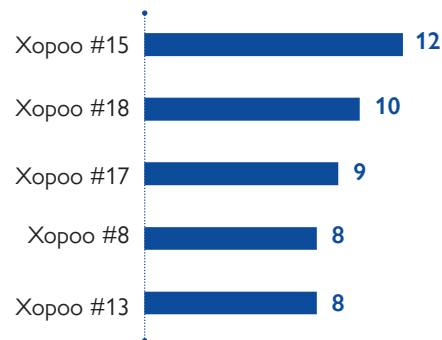
харагдаж байна.

Бүртгүүлэхгүй байх бусад шалтгаанд бүртгүүлэхэд ямар ч ашиг тусыг олж харахгүй байна (17 хувь), боловсролын шалтгаан (13 хувь), бүртгэлийн маягтыг бөглөхөд төвөгтэй (13 хувь) болон бүртгэлийн маягтуудыг хэрхэн бөглөхийг мэдэхгүй (12 хувь) гэсэн шалтгаанууд багтжээ.

График 5. Бүртгэл хийлгэхгүй байгаа үндсэн шалтгаан (эзлэх хувь)

График 6. Түр зуур оршин сууж байгаа гэж үзэн бүртгэл хийлгэхгүй байгаа иргэдийн хамгийн өндөр үзүүлэлттэй хороод (хэсгүүдийн эзлэх хувь)

1.3 ИРСЭН ИРГЭД⁶

Судалгаа явуулахаас өмнөх сүүлийн зургаан сарын хугацаанд Чингэлтэй дүүрэгт 2,942 иргэн ирсэн нь Улаанбаатар хотод ирсэн нийт иргэдийн 7 хувийг эзэлж байна. 9-р хороонд (дүүрэгт нийт ирэгсдийн 15 хувь) хамгийн өндөр хувьтай ирсэн иргэд бүртгэгдсэн гэж мэдээлсэн. Улаанбаатар хотын бусад дүүргээс ирэгсэд талаас илүү буюу 66 хувьтай зонхилж байгаа бол үүний дараа хөдөө орон нутгаас ирэгсэд (27 хувь), энэ дүүргийн өөр хороо/хэсгээс ирэгсэд 7 хувь байна.

Улаанбаатар хотын бусад дүүргээс ирэгсдийн 71 хувь нь орон сууц зонхилсон хэсгүүдээс ирсэн бол 18 хувь нь гэр хороолол зонхилсон хэсгүүдээс, 11 хувь нь орон сууц, гэр хороолол холимог хэсгүүдээс ирсэн байна.⁷ Хөдөө орон нутгаас ирсэн иргэдийн 40 хувь нь сумын төвийн багуудаас ирсэн бол

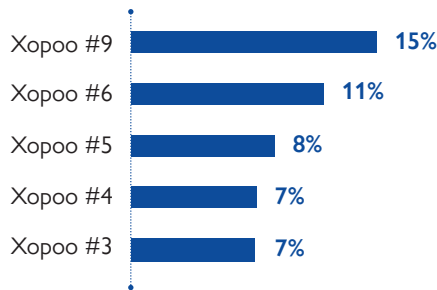
⁶ Ирсэн иргэд гэдэг нь тус дүүрэгт эсвэл дүүргээс гадна байршлаас ирсэн эсэхээс үл хамааран тус дүүрэг дэх аль нэг байршилд оршин суухаар ирсэн иргэн, айл өрхийг хэлнэ.

⁷ Гэр хороолол зонхилсон хэсэг гэдэг нь хот төлөвлөлтийн дэд бүтэц болон усны хангамжгүй Монголын уламжлалт амьдрах байрыг хэлнэ. Гэр хороолол зонхилсон хэсгийн оршин суугчид ихэвчлэн зөөврийн ус ашиглаж мод эсвэл нүүрс түлж халаалтаа авдаг. Орон сууц зонхилсон хэсэгт улсаас халаалт болон ус хангамжийг шийдэж өгсөн байдаг.

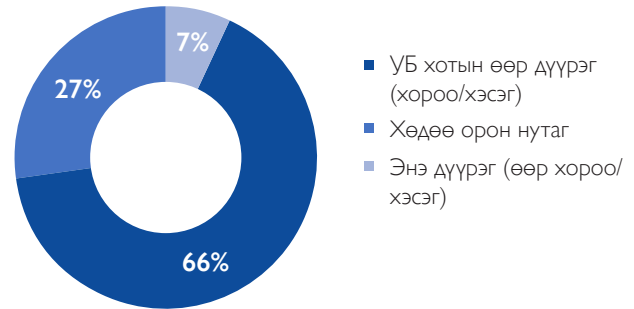

35 хувь нь аймгийн төвийн багуудаас, 25 хувь нь хөдөөгийн багуудаас⁸ ирсэн байна.

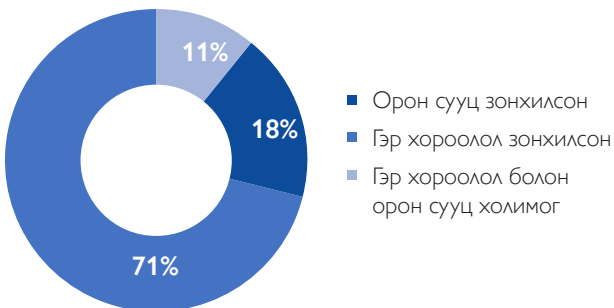
График 7. Ирсэн хөдөлгөөн хамгийн их бүртгэгдсэн 5 хороо (эзлэх хувь)

Бүдүүвч 1. Ирсэн хөдөлгөөний төрөл (эзлэх хувь)

Бүдүүвч 2. Улаанбаатар хот доторх ирсэн хөдөлгөөний төрөл (орон байрны төрөл)

Бүдүүвч 3. Хөдөө орон нутгаас ирсэн хөдөлгөөний төрөл (эзлэх хувь)

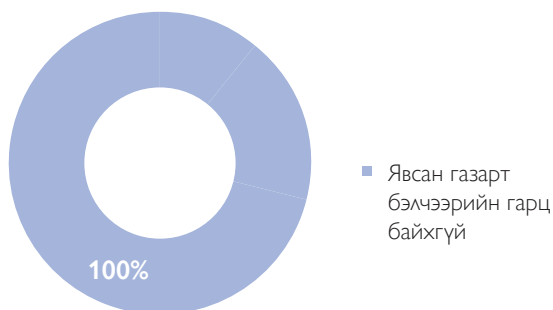
Үнэлгээ хийх үед буюу 2022 оны 9 сараас 2023 оны 2 саруудад Чингэлтэй дүүрэгт 57 иргэн отор нүүдэл⁹ хийх зорилгоор иржээ. Энэ хөдөлгөөн хоёр хороонд хамгийн өндөр үзүүлэлттэй байсан

бол 20-р хороонд оторлох зорилгоор хамгийн олон иргэд ирсэн байна (96 хувь). Оторлох зорилгоор ирсэн бүх иргэд явсан газарт бэлчээрийн гарц байхгүй гэсэн үндсэн шалтгаанаар иржээ.

⁹ Отор нь хол газар удаан хугацаагаар малаа маллан нүүдэллэхийг хэлнэ.

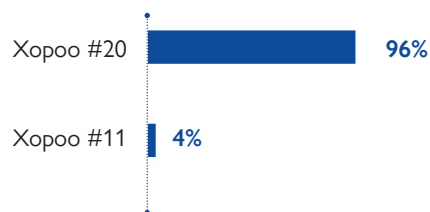
⁸ Баг гэдэг нь хөдөө орон нутаг дахь засаг захиргааны хамгийн жижиг нэгж юм. Аймгийн төвийн баг гэдэг нь аймгийн төвд байрладаг засаг захиргааны хамгийн жижиг нэгж бол сумын төвийн баг гэж Монгол Улсын хөдөө орон нутгийн засаг захиргааны хамгийн жижиг хоёр дахь нэгжийг хэлнэ.

Бүдүүвч 4. Отор нүүдлийн үндсэн шалтгаан (эзлэх хувь)

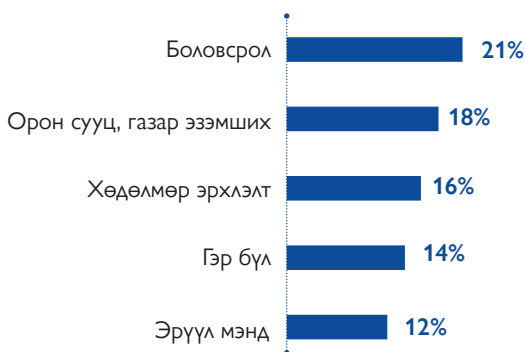
Чингэлтэй дүүрэгт отор нүүдэл хийхээс өөр шалтгаанаар ирэгсдийн хувьд боловсрол (21 хувийн мэдээлснээр), дараа нь хөдөлмөр эрхлэлт (18 хувь) үндсэн шалтгаан хэвээр байна. Дүүрэгт хөдөлмөр эрхлэх шалтгаанаар ирэгсдийн хувьд хөдөлмөр эрхлэх үндсэн салбарт барилгын салбар (33 хувь)

График 8. Оторлох зорилгоор хамгийн олон иргэд ирсэн хороод (дүүрэгт эзлэх хувь)

зонхилж байсан бол араас нь нийгмийн ажил (18 хувь), бөөний болон жижиглэнгийн худалдаа (15 хувь) оржээ. Түүнчлэн, үйлчилгээний хүртээмж гэсэн шалтгаан нь өмнөх судалгаагаар 11 хувь байсан бол энэ удаагийн судалгаагаар 16 хувь болж дүүрэгт ирэх гуравдугаар үндсэн шалтгаан болсон байна.

График 9. Отор нүүдлийн бус шилжилт хөдөлгөөнд оролцох болсон үндсэн шалтгаан (эзлэх хувь)

График 10. Хөдөлмөр эрхлэх үндсэн шалтгаанаар ирэгсдийн хөдөлмөр эрхлэлтийн үндсэн салбарууд (эзлэх хувь)

1.4 ЯВСАН ИРГЭД¹⁰

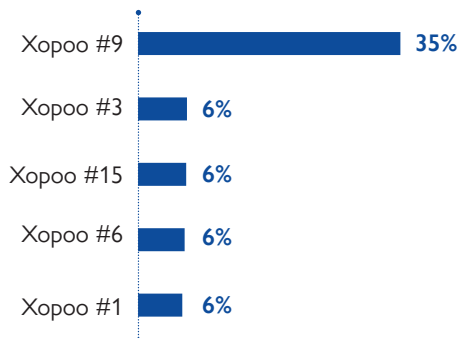
Тоон мэдээлэл нэгтгэх судалгааны гурав дугаар үе шат эхлэхээс өмнөх зургаан сарын хугацаанд Чингэлтэй дүүргээс нийт 3,280 иргэн явсан гэж бүртгэгдсэн ба энэ үзүүлэлт нь Улаанбаатар хотоос явсан нийт иргэдийн 15 хувийг эзэлж байна. Явсан иргэдийн хамгийн өндөр хувийг 9-р хороо (дүүргийн нийт явсан иргэдийн 35 хувь) эзэлжээ. Явсан иргэдийн дийлэнх буюу 88 хувь нь нийслэлийн өөр дүүрэг

рүү явсан бол дүүрэг дотроо бусад хороо/хэсэг рүү явагсад 8 хувь, хөдөө орон нутаг явагсад 4 хувь гэж мөн бүртгэгдсэн байна.

Улаанбаатар хот дотроо шилжин явагсдын 59 хувь нь орон сууц зонхилсон хэсгүүд рүү нүүсэн бол 35 хувь нь орон сууц, гэр хороолол холимог хэсгүүд рүү, 16 хувь нь гэр хороолол зонхилсон хэсгүүд рүү нүүсэн байна. Түүнчлэн хөдөө орон нутгийг зорьсон иргэдийн тал нь сумын төвийн багууд руу явсан бол гуравны нэг нь аймгийн төвийн багууд руу, 17 хувь нь хөдөөгийн багууд руу явсан байна.

¹⁰ Явсан иргэд гэдэг нь Улаанбаатар хотын аль байршил орхиж явснаас үл хамааран хотын нэг цэгээс нөгөө цэг рүү, эсвэл орон нутаг, гадаад улс оронд явсан иргэд, айл өрхийг хэлнэ. Мөн түүнчлэн энэхүү тоон мэдээлэл нь хэсгийн ахлагчийн мэдлэг, тандалт судалгаан дээр үндэслэн тооцоолсон тоо тул бодит тоон мэдээллээс зөрүүтэй байх боломжтой юм.

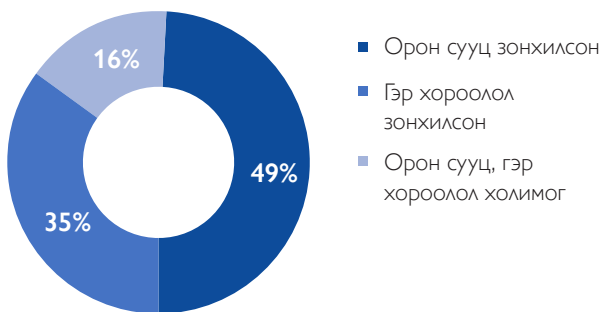
График 11. Явсан хөдөлгөөн хамгийн их бүртгэгдсэн хороод (эзлэх хувь)

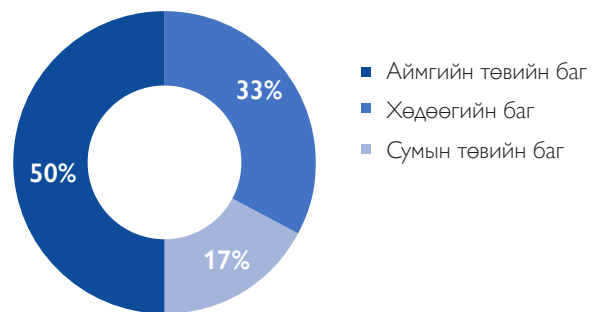
Бүдүүвч 5. Явсан хөдөлгөөний төрөл (эзлэх хувь)

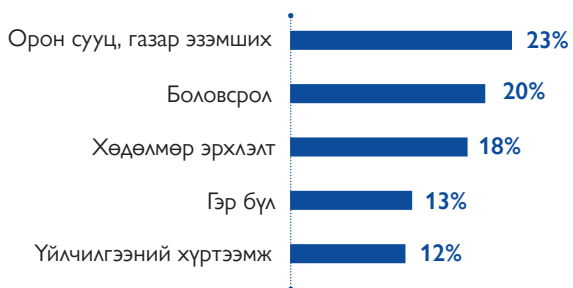
Бүдүүвч 6. Улаанбаатар хот доторх явсан хөдөлгөөний төрөл (орон байрны төрөл)

Бүдүүвч 7. Хөдөө орон нутаг руу явсан хөдөлгөөний төрөл (эзлэх хувь)

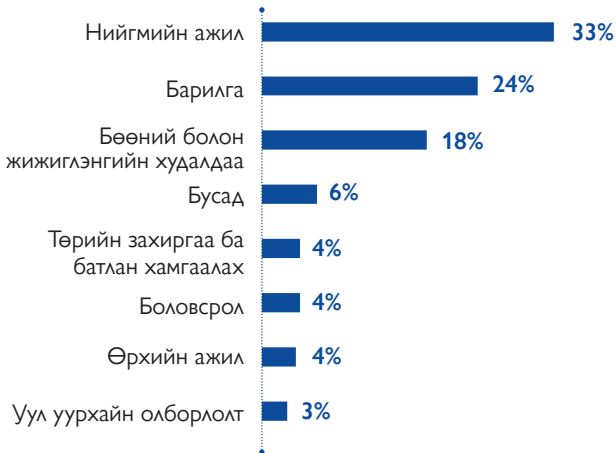
График 12. Явсан хөдөлгөөний үндсэн шалтгаан (эзлэх хувь)

Чингэлтэй дүүргээс явсан иргэдийн үндсэн шалтгаан нь өмнөх судалгааны үр дүнтэй адил байна. Орон сууц, газар эзэмших гэсэн шалтгаан (хэсгүүдийн 23 хувийн мэдээлснээр) нь дүүргээс явах зонхилох шалтгаан хэвээр байсан бол дараа нь боловсрол (20 хувь), хөдөлмөр эрхлэх (18 хувь), гэр бүл (13 хувь), үйлчилгээний хүртээмж (12 хувь) гэсэн шалтгаанууд багтжээ.

1.5 ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

График 13. Хөдөлмөр эрхлэлтийн үндсэн салбарууд (эзлэх хувь)

Чингэлтэй дүүргийн хэмжээнд хэсгүүдийн 33 хувийн мэдээлснээр нийгмийн ажил хөдөлмөр эрхлэлтийн зонхилох салбар байв. Барилгын салбар өмнөх судалгаагаар 29 хувь гэсэн үзүүлэлттэй байсан бол энэ удаа 24 хувь болж буурсан ч дүүргийн хэмжээнд хөдөлмөр эрхлэлтийн үндсэн салбарын нэг хэвээр байна. Түүнчлэн бөөний болон жижиглэнгийн худалдааны салбар энэ удаагийн үнэлгээгээр 29 хувиас 18 хувь руу буурсан үзүүлэлттэй байна.

1.6 САНХҮҮГИЙН НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ

Чингэлтэй дүүргийн орлогын үндсэн эх үүсвэр нь хөдөлмөр эрхлэлт гэж мэдээлсэн ба энэ үзүүлэлт хэсгүүдийн 83 хувьд зонхилж байна. Түүнчлэн хэсгүүдийн 4 хувь нь ББСБ болон банкнаас авсан зээлийг орлогын үндсэн эх үүсвэр гэж мэдээлжээ.

Сүүлийн зургаан сарын хугацаанд хүнсний хэрэглээ мэдэгдэхүйц хэмжээгээр буурсан гэж хэсгүүдийн

70 хувь мэдээлсэн (өмнөх үнэлгээний 76 хувь гэсэн үзүүлэлтээс бага зэрэг буурсан). Түүнчлэн 26 хэсэгт (хэсгүүдийн 12 хувь) хүнсний хэрэглээ тогтмол байдлаар буурсан үзүүлэлттэй байсан ба энэ нь 20,000 иргэнд (дүүргийн хүн амын 14 хувь) хүрч нөлөөлсөн гэж үзэж байна. 16 дугаар хорооны 10 хэсэгт энэ үзүүлэлт хамгийн өндөр гарсан байна.

График 14. Орлогын үндсэн эх үүсвэр (эзлэх хувь)

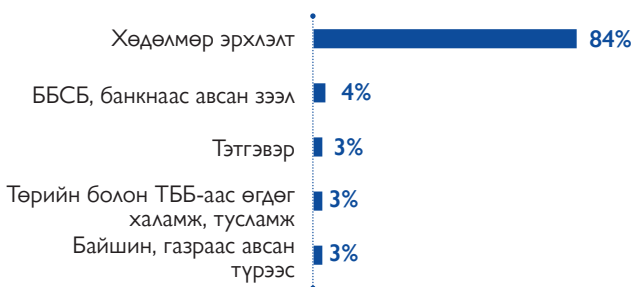
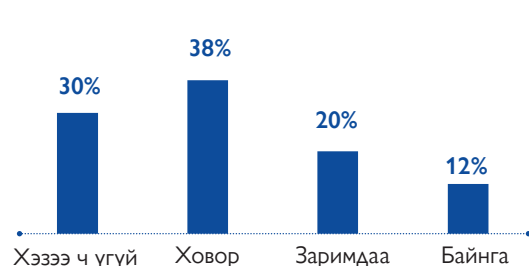

График 15. Хүнсний хэрэглээгээ багасгасан (эзлэх хувь)

Хүснэгт 3. Хүнсний хэрэглээгээ тогтмол байдлаар бууруулсан хамгийн олон өрхтэй хороод

НИЙТ 26 хэсэг	16-р хороо 10 хэсэг	15-р хороо 4 хэсэг	
5-р хороо 2 хэсэг	7-р хороо 2 хэсэг	10-р хороо 2 хэсэг	20-р хороо 2 хэсэг

1.7 ШИЛЖИЛТ ХӨДӨЛГӨӨНТЭЙ ХОЛБООТОЙ ТУЛГАМДАЖ БУЙ АСУУДЛУУД

Чингэлтэй дүүргийн хэмжээнд нийт хэсгүүдийн дөрөвний гурав буюу хэсгүүдийн 74 хувь тус дүүрэгт шилжин ирж буй иргэдийн нөлөөлөөс улбаатай хамгийн ихээр тулгамдаж буй багадаа нэг асуудал байгаа гэж мэдээлсэн байна. 38,000 иргэнд (дүүргийн нийт хүн амын 24 хувь) хүрч нөлөөлж буй боловсролын үйлчилгээний ачаалал (26 хувийн мэдээлснээр) нь хамгийн ихээр тулгамдаж буй асуудал хэвээр байна. Түүнчлэн өмнөх үнэлгээнээс хойш үзүүлэлт нь мэдэгдэхүйц хэмжээгээр өссөн гурван том асуудалд эрүүл мэндийн үйлчилгээний ачаалал (18 хувиас 23 хувь), байгаль орчны бохирдол (17 хувиас 21 хувь) болон агаарын бохирдол (14 хувиас 17 хувь) багтжээ.

Бүдүүвч 8. Шилжилт хөдөлгөөнтэй холбоотой тулгамдаж буй асуудлуудыг мэдээлсэн хэсгүүд (эзлэх хувь)

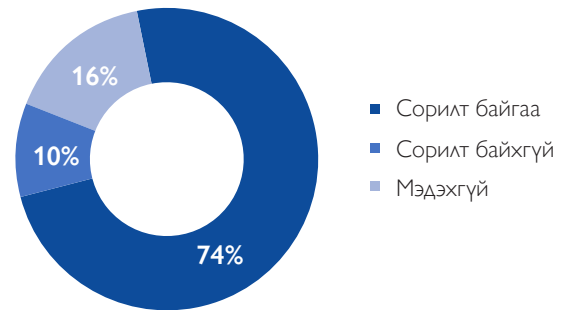
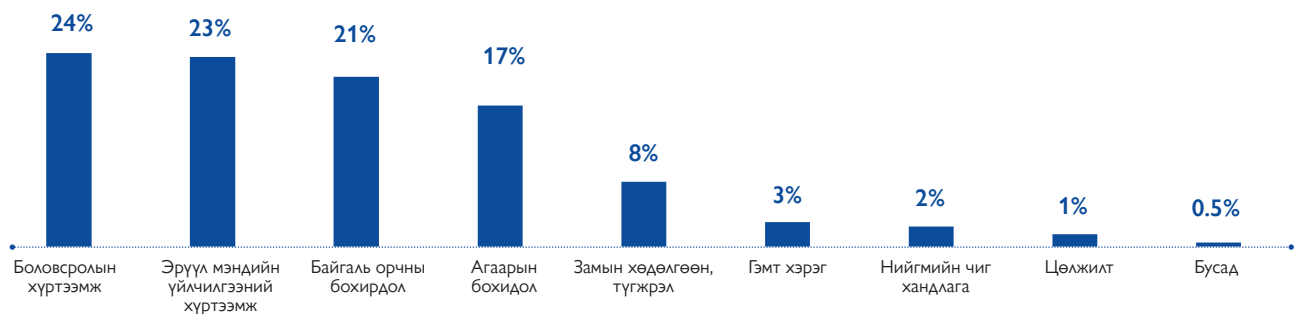

График 16. Шилжилт хөдөлгөөнтэй холбоотой тулгамдаж буй асуудлууд (эзлэх хувь)

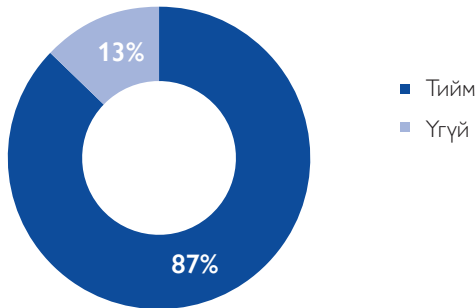
Хүснэгт 4. Шилжилт хөдөлгөөнтэй холбоотой тулгамдаж буй асуудал нь “боловсрол” гэж мэдээлсэн хороод

НИЙТ 48 хэсэг	7-р хороо 5 хэсэг	
1-р хороо 4 хэсэг	4-р хороо 4 хэсэг	9-р хороо 4 хэсэг

Чингэлтэй дүүргийн хэмжээнд нийт хэсгүүдийн 87 хувь нь засаг захиргааны нэгжээс шилжилт хөдөлгөөнтэй холбоотой тулгамдаж буй асуудлыг шийдвэрлэх арга хэмжээ авч ажилласан гэж мэдээлсэн бол 13 хувь нь хангалттай арга хэмжээ авч ажиллаагүй гэж мэдээлжээ. Засаг захиргаанаас одоогийн байдлаар авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээнүүдээс

гадна богино хугацааны хөдөлгөөнийг бүртгэх эрх зүйн орчныг сайжруулах, төвлөрсөн бүсийн орох, гарах хөдөлгөөний хяналтыг сайжруулах (20 хувь) асуудлыг эрх баригчид анхаарах нь зүйтэй гэж үндсэн мэдээлэгчдийн талаас илүү буюу 71 хувь үзсэн байна.

Бүдүүвч 9. Засаг захирнааны нэгжээс арга хэмжээ авч байгаа эсэх (эзлэх хувь)

График 17. Шилжилт хөдөлгөөнтэй холбоотой тулгамдаж буй асуудлыг шийдвэрлэх бусад арга хэмжээ (хэсгийн хувь)

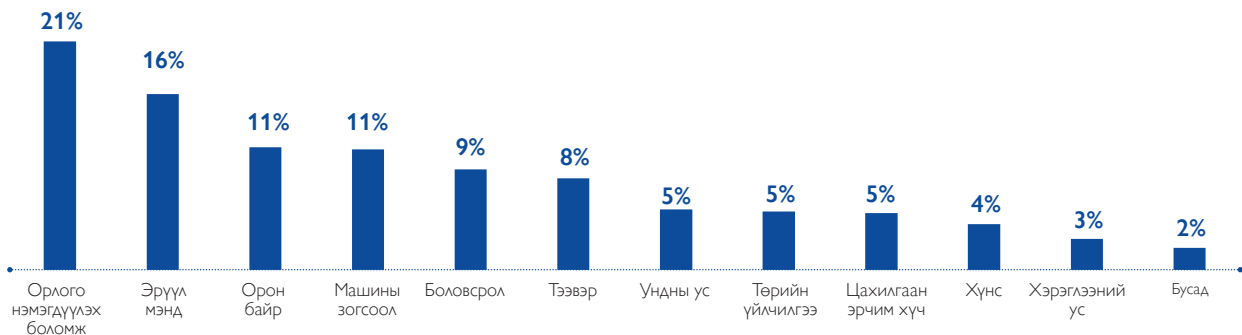

1.8 ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ХҮРТЭЭМЖ БА ДЭД БҮТЭЦ

Чингэлтэй дүүргийн хэмжээнд иргэдэд хамгийн хүртээмжгүй байгаа дэд бүтцээр орлогоо нэмэгдүүлэх боломж бололцооны дутмаг байдлыг нэрлэсэн ба энэ үзүүлэлт өмнөх үнэлгээний 17 хувь гэсэн үзүүлэлтээс 21 хувь болж өссөн

байна. Түүнчлэн хэсгүүд эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний ачаалал (16 хувь) болон орон байрны хүртээмжийг (11 хувь) тулгамдаж буй дараагийн үндсэн асуудлууд болохыг бүртгэсэн байна.

График 18. Иргэдэд хүртээмжгүй байгаа үндсэн үйлчилгээ болон дэд бүтэц (эзлэх хувь)

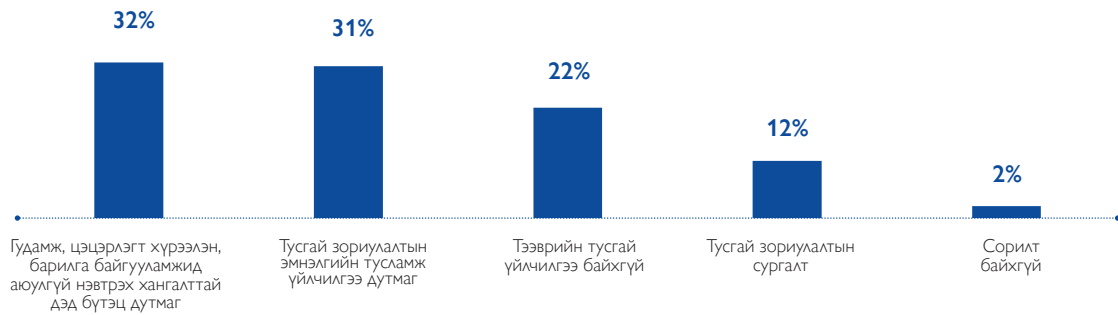

Хүснэгт 5. Орлогоо нэмэгдүүлэх боломж бололцоо дутмаг гэсэн асуудал хамгийн их бүртгэгдсэн хороод

НИЙТ 125 хэсэг	15-р хороо 10 хэсэг	14-р хороо 10 хэсэг
12-р хороо 9 хэсэг	17-р хороо 9 хэсэг	21-р хороо 9 хэсэг

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд тулгамдаж буй үндсэн бэрхшээлээр нийтийн эзэмшлийн зам, талбай, барилга байгууламжид аюулгүй нэвтрэхэд шаардлагатай дэд бүтцийн дутмаг (32 хувийн

мэдээлснээр) байдлыг нэрлэсэн бол үүний араас тусгайлан эмнэлгийн тусламж үйлчилгээ (31 хувь), тусгайлан боловсролын үйлчилгээний барилга байгууламжийн дутмаг байдал (22 хувь) орсон байна.

График 19. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд тулгамждай буй асуудлууд (эзлэх хувь)

ДҮГНЭЛТ

Чингэлтэй дүүргийн хэмжээнд хийсэн энэ удаагийн үнэлгээний үндсэн тоон мэдээлэл нь хоёр дугаар ээлжийн тоон мэдээлэл нэгтгэлийн үр дүнтэй ижил төстэй байгаа ба үүнд нэн ялангуяа шилжилт хөдөлгөөний чиг хандлага болон нийгэм-эдийн засгийн хүрээнд тулгамдаж буй асуудлууд зонхилсон хэвээр байна. Өмнөх удаагийн үнэлгээний үр дүнтэй адил энэ удаагийн үнэлгээгээр ч мөн орлогоо нэмэгдүүлэх боломж бололцоо дутмаг гэсэн асуудал үндсэн асуудлаар бүртгэгдсэн байна. Хэдийгээр хүнсний хэрэглээгээ тогтмол байдлаар бууруулах үзэгдэл буурах хандлагатай байгаа ч энэ үзэгдэл хэсгүүдийн 70 хувьд бүртгэгдсэн ба эдгээр хэсгүүдийн талаас илүү нь орлогоо нэмэгдүүлэх боломж бололцоо дутмаг байх асуудалтай тулгарч байгааг мэдээлсэн байна.

Түүнчлэн иргэдийн дүүрэгт шилжин ирэх ба дүүргээс шилжин явах тухай шийдвэр гаргахад

үйлчилгээний хүртээмж гэсэн шалтгаан хүчирхэг нөлөөлөл үзүүлж байна. Энэ удаагийн үнэлгээний үр дүн үйлчилгээний хүртээмж, нэн ялангуяа эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний ачаалалтай холбоотой бэрхшээл нэмэгдсэнийг харуулж байна. Эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний хүртээмж дутмаг байх нь эрүүл мэнд муудах, нийгмийн нягтрал багасах зэрэг сөрөг нөлөөтэй тул эдгээр бэрхшээлийн шилжин суурьшигчийн сайн сайхан байдалд хэрхэн нөлөөлөл үзүүлж болзошгүй тухай дэлгэрэнгүй судлах нь зүйтэй.

Дүүргийн хэмжээнд нийгмийн ажил хөдөлмөр эрхлэлтийн үндсэн салбар болсон ба өмнөх үнэлгээгээр хэсгүүдийн ердөө л 2 хувьд зонхилж байсан үзүүлэлттэй харьцуулбал 33 хувь хүрсэн нь анхаарал татахуйц өөрчлөлт юм.

© Жавхлантөгс

Уг тайлангийн үр дүн, дүгнэлт нь зөвхөн судалгааны багийн байр суурийг илэрхийлэх бөгөөд ОУШХБ, түүний гишүүн улсууд, Швейцарын хөгжлийн агентлаг болон бусад хандивлагчдын байр суурийг илэрхийлэхгүй болно. Тайлангийн туршид ашигласан тэмдэглэгээ болон материалын танилцуулга нь аливаа улс орон, нутаг дэвсгэр, хот, бүс нутгийн эрх зүйн байдлын талаар ОУШХБ-ын зүгээс ямар нэгэн үзэл бодлоо илэрхийлэх, эсхүл түүний эрх баригчид, хил хязгаарыг илэрхийлээгүй болно.

ОУШХБ нь шилжин суурьшигчид, хөдөлгөөнт хүн ам болон нийгэмд тустай, хүмүүнлэг, цэгцтэй шилжилт хөдөлгөөний зарчмыг баримтлан ажилладаг. ОУШХБ нь засгийн газар хоорондын байгууллага, олон улсын хамтын нийгэмлэгийн түншүүдтэйгээ шилжилт хөдөлгөөний үйл явц дахь сорилтыг шийдвэрлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, шилжилт хөдөлгөөний асуудлын талаар мэдлэг мэдээллээ дээшлүүлэх, шилжилт хөдөлгөөнөөр дамжуулан нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийг дэмжих, мөн шилжин суурьшигчдын нэр төр, сайн сайхныг дээдлэх зэрэг зорилтын хүрээнд хамтран ажилладаг.

Энэхүү тайлан нь Швейцарын хөгжлийн агентлагийн санхүүжилттэйгээр, ОУШХБ-аас хэрэгжүүлж буй “Монгол Улс дахь дотоод шилжилт хөдөлгөөнийг ойлгож, удирдах нь” төслийн хүрээнд хийгдэж буй ажлуудаас гаргаж буй үр дүнгийн нэг хэсэг юм. Энэхүү төслийн зорилго нь Хүн амын Хөдөлгөөнийг Тандах Матрицыг (ДТМ) ашиглан Монгол Улсын дотоод шилжилт хөдөлгөөн, хөгжлийн бодлогыг тууштай хэрэгжүүлэх замаар нотолгоонд суурилсан томъёолол, хэрэгжилтийг бэхжүүлэн бататгахад оршино. Тайланг загварчлах ажлыг Ямэй Дү, дотоодын зөвлөх Ганбатын Гэрэлтогтохын хамт боловсруулсан болно. Судалгааны асуулгын загварчлалыг ОУШХБ-ын ДТМ-ын баг, НЗДТГ-ын оролцоотойгоор боловсруулсан байна. Судалгааны мэдээллийг ОУШХБ-ын Ази, Номхон далайн бүс нутгийн алба болон Глобал ДТМ-ийг дэмжих багийн техникийн дэмжлэгтэйгээр Хүн амын Хөдөлгөөнийг Тандах Матрицын (ДТМ) хэрэглүүрийг ашиглан цуглуулж, дүн шинжилгээ хийсэн болно.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC
Швейцарын хөгжлийн агентлаг